

Válasz kritikusaimnak

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 10. szám, 2020. március 6.

Sok mindenben egyetértek Szijj Ferencsel és Bauer Tamással. (*A Térey-ösztöndíjről, ÉS*, 2020/5., jan. 31., *Még mindig nem érti*, 2020/8., febr. 21.) Nagyon távol áll tőlem, hogy az Orbán-rendszert mosdassam, egyáltalán nem kedvelem. Az érvelésem inkább a nemzeti intézmények státuszát illeti egy olyan országban, amely – elfogadom – nem nyugati típusú demokrácia, de nem is diktatúra, különösen nem véres diktatúra. Egy kis kitérő itt a demokráciánk állapotáról. Nemrég nyert az ellenzék választást Dunaújvárosban. Ez egy klasszikus diktatúrában nem történhetne meg, de nem is garancia a demokráciánk egészségére nézve. Az ellenzék jelenlegi stratégiája az, hogy választásokon kívánja megverni a Fideszt – maga Bauer Tamás is elindult választáson a DK színeiben. Megkérdőjelezhetjük, hogy helyes-e ez a stratégia, ahogy néhányan teszik, de én jelenleg egyértelműen a Fidesz választási vereségét tartanám célnak. Arra a mindkettőjük által felvetett fontos kérdésre, hogy mire kell készülnünk – arra-e, hogy a Fidesz előbb-utóbb csalni fog egy választáson, vagy arra, hogy elfogadja a vereségét, ha egyszer sikerül legyőzni, nincs egyértelmű válaszom. Nyilvánvalóan mind a két lehetőségre fel kell készülnünk, és elfogadom azok nézetét, akik szerint, ha a Fidesz csalni fog, egy ponton már csak a bojkott és a polgári engedetlenség eszközei maradnak. De vajon egy irodalmi intézményen kell-e elsősorban gyakorolnunk a polgári engedetlenséget vagy a bojkottot? És azt megelőzően gyakorolnunk kell-e, hogy a szűken vett demokrácia alapintézményét, a választásokat felszámolták volna?

A Térey-ösztöndíj felfogásom szerint olyan nemzeti intézmény, amelyet a jelenlegi kormány megbízottja vezényelt le – bár nem egyedül találta ki, hanem írószervezetek együttműködésével. Vajon szükségképpen a NER-apológiát szolgálja-e egy irodalmi ösztöndíj? El kell-e utasítanunk ilyen alapon, attól tartva, hogy korporatív intézmény, mely elejét próbálja venni a kulturális szféra tiltakozásának? Először is, én bíznék azokban a barátainkban, akik megkapták és elfogadták az ösztöndíjat: meg tudják húzni a morális határokat. Nem hiszem, hogy önmagában egy kulturális intézmény léte, amelyben részt vesznek ellenzéki írók, legitimálja a hatalmat, vagy elfojtja a tiltakozást. Ezt mutatja a Térey-díjasok tiltakozása Bartók Imre kirekesztésével szemben. Ez egy dinamikus, folyton változó politikai tér, amelyben, még egyszer, én bízom benne, az ilyen beszélgetésekben kiküzdött közös értékeket ki-ki egyénileg tudja képviselni. Ahogy nem jelenti, hogy a NER rendszerét támogatom, ha elfogadom, hogy például az elektronikus ügyintézésben nagyon szép és üdvözlendő sikereket értek el, és használom ezeket az eszközöket, úgy nem jelenti a NER támogatását, érvelésem szerint, ha elfogadok egy állami ösztöndíjat. Az ösztöndíj ennyiben technikai jellegű kultúrátámogatási intézmény. Bár Demeter Szilárd a minap magyarságteljesítmény alapján osztályozott írókat, és ezzel nálam átiratkozott a politikai alapon osztályozók közé a politikai alapon nem osztályozók közül, az ösztöndíj kiosztásában ilyen jellegű érveknek nem volt jelentőségük. Demeter szerepe a mostani nyilatkozatai után némileg aggasztóbb, de szerintem nem annyira, hogy a díj visszaadását indokolja.

Mi tehát egy nemzeti intézmény? Amelyben politikai felfogására és egyéb világnézeti vagy személyes jellemzőire való tekintet nélkül minden polgár részt vehet, és amelyből profitálhat, és ezt tudja is. Ami mindenkié. Azért tiltakozunk a nemzeti intézmények politikai gyarmatosítása ellen, mert az ízlésünket, az igazságérzetünket, a kulturális önazonosságunkat bántja, ha egy nemzeti intézményben kirekesztő logikát használnak, bár elkerülhetetlen, hogy ezt a ferdeséget főleg akkor vegyük észre, ha a mi ízlésközösségünket érinti hátrányosan. A tiltakozással egyben elismerjük azt is, hogy a nemzeti intézmények fontosak számunkra: szimbolikusan is, és a gyakorlatban is. Ezért kulcsfontosságú az én szememben, hogy használ-e Demeter kirekesztő logikát. Használ. Az exportra termelő írókon kívül a másik

ballépése az volt, amikor az LGBTQ felfogást képviselőket kifejezetten ki kívánta rekeszteni a magyar kultúrából. Ez nyilvánvalóan elfogadhatatlan, és arra kell hogy indítson mindannyiunkat, s különösen az ösztöndíjasokat, hogy figyeljenek oda, mihez adják a nevüket. De igazolja-e a nemzeti intézmény bojkottálását?

Mondhatjuk, hogy nemzeti intézményekre nincs szükség. A legjobb az lenne, ha senki nem osztogatna Kossuth-díjakat. Legyen minden klikknek, érdekcsoportnak, ízlésközösségnek saját intézménye, lehetőleg piaci alapon, és ezek között maradjon semleges az állam. De így lehetetlen megszervezni a kultúrafinanszírozást (sosem lesz semleges az állam, és ha kulturális szervezetekre bízta a döntést, akkor Sziij Ferenc logikája alapján korporativizmussal gyanúsíthatjuk meg), és elveszítjük a nemzeti intézményben rejlő szimbolikus erőt is. Én inkább, továbbra is, amelletl vagyok, hogy egy új nemzeti intézménynek örülhetünk mindaddig, míg valóban mindenkié, tehát nem tesz különbséget politikai nézetek vagy más irreleváns személyes jellemzők alapján. A jelenlegi kultúrharcos környezetben nehéz hinni benne, hogy egy intézmény így működik, ezt elfogadom. De előzetesen, a tényleges döntési procedúra tesztelése nélkül dönteni a bojkottálásról azt jelenti, hogy garantáljuk a politikai egyoldalúságot, és feladjuk a nemzeti intézmény gondolatát is, és én erre nem érzem késznek magam.